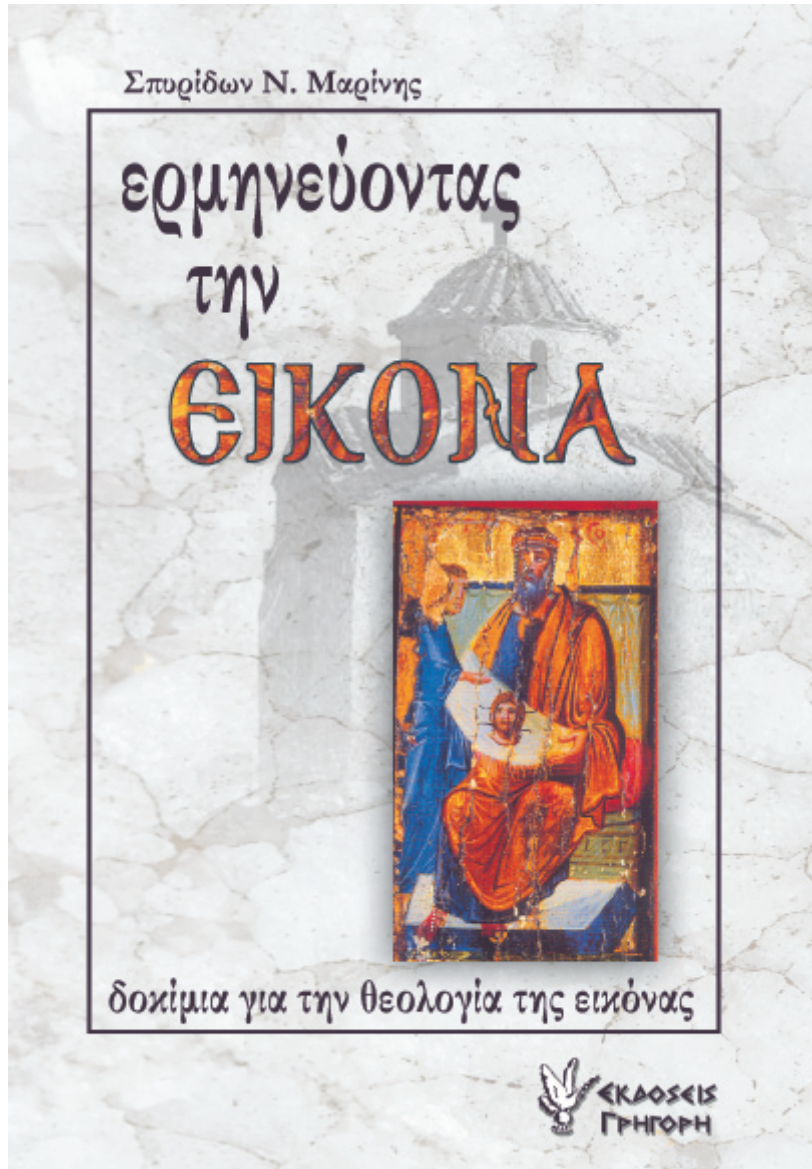

Η Ορθόδοξη κατανόηση της εικόνας (Σπυρίδων Μαρίνης)

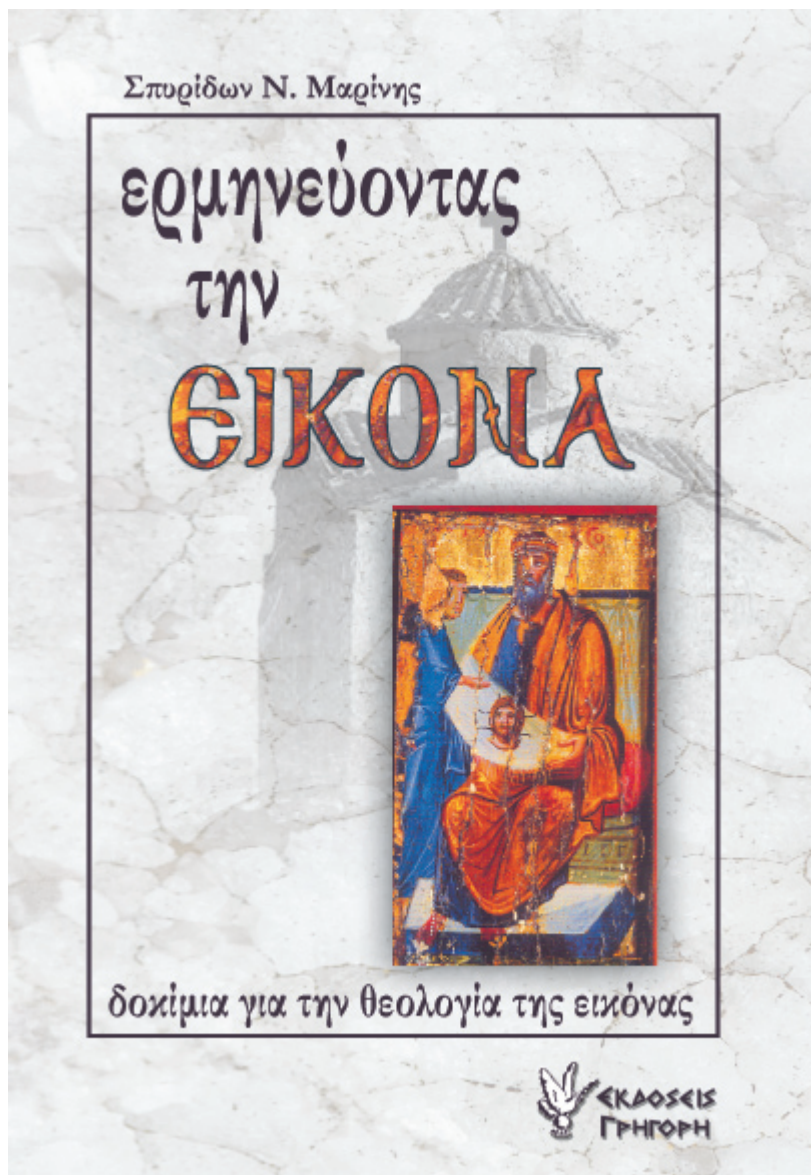
/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Όταν λέει ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός «πᾶσα εἰκὼν ἐκφαντορικὴ τοῦ κρυφίου ἐστὶ καὶ δεικτικὴ» σημαίνει ότι στην εικόνα αποκαλύπτεται φανερά η κρυμμένη πραγματικότητα. Και αυτή η πραγματικότητα δεν είναι άλλη από την αγιότητα, έτσι όπως την «θεωρεί» και την ζει η Ορθόδοξη Εκκλησία.

Από την στιγμή που η εικόνα μας αποκαλύπτει την κρυφή πραγματικότητα της Εκκλησίας, αυτό σημαίνει ότι αντιδιαστέλλεται από το σύμβολο, το οποίο ακριβώς κρύβει την πραγματικότητά του. Η εικόνα αποτελεί ομοίωμα και δείγμα και

αποτύπωμα κάποιου που αυτό το ίδιο δείχνει το εικονιζόμενο. Κι αν η φύση της εικόνας είναι να αποτελεί ομοίωμα του αρχετύπου της, όπως λέει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος «εἰκόνος φύσις, μίμημα ἔστιν τοῦ ἀρχετύπου» πρέπει να γνωρίζουμε όχι μόνο ποιο είναι το αρχέτυπο αλλά και πώς είναι.

Ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος μας δείχνει το πώς με απλό τρόπο:
«Ο άπειρος και απρόσιτος και ακατασκεύαστος Θεός, έδωσε σώμα στον εαυτό του εξ αιτίας της άπειρης και ανέκφραστης αγαθότητάς του, και κατά κάποιο τρόπο, μίκρυνε από την απρόσιτη δόξα του για να μπορέσει να ενωθεί με τα αόρατα δημιουργήματά του (εννοώ τις ψυχές των αγίων και των αγγέλων), για να μπορέσουν να μετάσχουν στη ζωή της θεότητας. Σμίκρυνε λοιπόν τον εαυτό του και ντύθηκε τα μέλη αυτού του σώματος και περιόρισε τον εαυτό του από την απρόσιτη δόξα του, και δίνει σώμα στον εαυτό του και ενώνεται με τον άνθρωπο και παίρνει τις αγίες και αγαθές και πιστές ψυχές και γίνεται μαζί τους ένα πνεύμα, γίνεται ψυχή, θα μπορούσαμε να πούμε, μέσα στην ψυχή μας και υπόσταση

μέσα στην υπόστασή μας, για να μπορέσει η ψυχή να ζήσει μέσα στο Θεό και να αισθανθεί την αθάνατη ζωή και να γίνει μέτοχος της άφθαρτης δόξας, εκείνη βέβαια η ψυχή που είναι άξια και ευπρόσδεκτη γι' αυτόν». (Ομιλία 4η). Στη θεολογική γλώσσα αυτή η ένωση ονομάζεται θέωση. Ο άνθρωπος (το κτιστό) ενώνεται δια του Αγίου Πνεύματος με τον Χριστό και τον Θεό Πατέρα (άκτιστο) μέσα στο θεανθρώπινο Σώμα του Κυρίου, την Εκκλησία.

Η εικόνα, στο πέρασμα των αιώνων, προσπάθησε να αποδώσει μέσα από ένα πολύπλοκο εικαστικό σύστημα τον εικονισμό της ένωσης κτιστού-ακτίστου ή όπως λέει ο άγιος την ένωση «δύο υποστάσεων»: του αγίου και του Χριστού. Επομένως, μία αναπαράσταση που δεν μας δείχνει την ένωση του άκτιστου Θεού με την κτιστή ανθρώπινη φύση καθαρά και διάφανα δηλαδή μεταμορφωτικά, τότε δεν μπορεί να αποτελεί εικόνα της Εκκλησίας. Προς επίτευξη αυτού του σκοπού, η εικόνα απορρίπτει κάθε μορφή νατουραλισμού είτε αυτός εμφανίζεται ως ένα φυσικό-καλλιτεχνικό περιβάλλον, είτε ως ψυχολογική έκφραση. Αυτό σημαίνει ότι η φωτογραφία, όπως και το ζωγραφικό πορτραίτο, ενός σύγχρονου αγίου δεν μπορεί ν' αποτελεί εικόνα της Εκκλησίας. Σ' ένα αρχικό πνευματικό στάδιο, η φωτογραφία ή το πορτραίτο ενός αγίου μπορεί να ικανοποιεί την ψυχολογική μας ανάγκη, ωστόσο πρέπει να γνωρίζουμε ότι το πορτραίτο αυτό δεν έχει καμία σχέση με την Ορθόδοξη πνευματική φύση της Εικόνας.

Η Ορθόδοξη Εικόνα δεν είναι ένα θρησκευτικό είδος απεικόνισης, δεν είναι μία ιδιαίτερη εικαστική τεχνοτροπία, που εύκολα συμπεριλαμβάνεται στον χώρο της Ιστορίας της τέχνης. Εικόνα είναι ένας τρόπος να βλέπουμε την αλήθεια του κόσμου, όπως και την προσωπική μας αλήθεια. Εικόνα είναι η Αλήθεια της Εκκλησίας έτσι όπως την βιώνουμε μέσα στη Θεία Λειτουργία, γι' αυτό και η εικόνα βλέπεται, κατανοείται και βιώνεται ΜΟΝΟ μέσα στην Εκκλησία, ως λειτουργική τέχνη. Έξω από την Εκκλησία προσεγγίζεται ιστορικά, αισθητικά, καλλιτεχνικά δηλαδή εξωτερικά και αυθαίρετα.

Όπως αναλυτικά παρουσίασα στο βιβλίο «Ερμηνεύοντας την εικόνα» (Εκδ. Γρηγόρη, 2016) ο ρόλος και η δικαίωση της Ορθόδοξης Εικόνας δεν μπορεί να αναζητηθεί σε κανένα καλλιτεχνικό ή ιδεολογικό παράγοντα έξω από τον χώρο της λειτουργικής προσευχής. Αν ο άγιος Μάξιμος θεωρεί ολόκληρη την Θεία Ευχαριστία ως ένα συνεχή εικονισμό, η Ορθόδοξη Παράδοση θέλει την παρουσία της Εικόνας καθοριστική μέσα στη λειτουργική της ζωή. Δια της εικόνας η παρουσία του εικονιζομένου γίνεται εναργέστερη, οικειοποιούμαι την παρουσία του, την θέα του. Τελικά, η Εικόνα μας βεβαιώνει αυτό που θεολογικώτατα εξέφρασε ο σεβαστός Γέρων Αιμιλιανός ο Σιμωνοπετρίτης: «Ο Χριστός, ο ενυπάρχων, ο πανταχού παρών, γίνεται για μένα παρών μέσα στην ζωή μου, δια της λατρευτικής μου συμμετοχής και ιδιαίτατα δια της συμμετοχής μου εις την

θεία κοινωνία».